

Het enige dat je echt kunt veranderen, is je verleden

Over worden wie je moe(s)t zijn

Zoals zo vaak in onze gesprekken, ronden we af met een vooruitblik op schrijfwerk dat nog gedaan mag worden. En als er een nieuw verzoek ligt, zeggen we steevast tegen elkaar “geen tijd” om dan meestal snel daarna te concluderen dat ‘nee’ geen optie is. “Ja”, horen we je nu zeggen “hoezo, geen optie? Je kunt altijd ‘nee’ zeggen.” Wanneer is je ‘ja’ werkelijk ja, en je ‘nee’ werkelijk nee? Wat is de bron van waaruit je antwoord op een vraag volgt? Dat hangt voor ons samen met de vraag naar onze roeping, naar wat we ervaren als de diepste betekenis die we aan ons leven willen geven.

AUTEURS: Jakob van Wielink & Leo Wilhelm

In 2011 is vanuit onze vriendschap onze gezamenlijke (schrijf)reis begonnen; een reis waarin we ook steeds reflecteren op onze persoonlijke ervaringen, over waar we thuis en op het werk tegenaan lopen. En altijd ligt er wel een klus te wachten die toevallig precies gaat over waar we zelf ook mee bezig zijn. Over de vraag naar betekenisgeving zijn we sinds het begin op ontdekkingstocht, en in gesprek. Zo ook nu...

Betekenis

“Wat betekent ‘betekenis’ eigenlijk voor jou?” hoor ik mezelf vragen.

Het is even stil. Het blijft stil. Ik merk dat ik mijn adem inhoud. Gedachten buitelen door mijn hoofd. Natuurlijk heb ik allang een richting voor dit artikel, een boodschap waarvan ik vind dat we hem moeten overbrengen. Belangrijke bronnen ook die we kunnen citeren, om het artikel het juiste gewicht mee

te geven. En ik vind de stilte die er nu tussen ons heerst spannend. Heeft hij me wel gehoord? Neemt hij mijn vraag wel serieus? Neemt hij mij wel serieus? Moet ik me voorbereiden op een boze reactie over mijn stomme vraag? Zal hij me afweren, afwijken, vernietigen?

“Voor mij gaat betekenisgeving vooral over ons vermogen als mens om gebeurtenissen, zowel positieve als negatieve, te integreren in ons levensverhaal. Om bewust deze gebeurtenissen, de impact die ze op ons hebben, toe te laten; om onszelf toe te staan deze volledig te ervaren. En om deze gebeurtenissen te delen met anderen, de bereidheid te hebben ze te interpreteren en in verbinding te brengen met onze roeping.”

Hij formuleert bedachtzaam, bouwt de zinsdelen langzaam op, met pauzes ertussen. Alsof hij de woorden proeft terwijl hij ze uitspreekt en toetst op hun gehalte aan waarheid, aan betekenis misschien wel. Ik haal opgelucht adem, alsof ik hiermee ook de bevestiging krijg dat de verbinding hersteld is.

“Hoor ik je dan ook zeggen dat betekenisgeving erover gaat dat we, ondanks, of zelfs dankzij de gebeurtenissen op onze levenslijn, uiteindelijk worden wie we altijd al moesten zijn?”

“Ja, en dan met die ‘s’ tussen haakjes: wie we moe(s)ten zijn. Tot wie we geroepen worden te zijn.”

Roeping

“Roeping. Dat roept bij mij altijd spanning op. Is er dan een bedoeling, een plan?”

“Spanning?”

“Aan de ene kant verlang ik ernaar dat er iets groters is dan ikzelf, waar ik me aan kan overgeven. Waar ik betekenis aan kan ontlenuen. En aan de andere kant ben ik als de dood voor de gedachte dat we in een onverschillig universum leven, onderworpen aan een doelloos evolutionair proces dat alleen maar gericht is op het overleven van de soort. Wetenschap heeft de wereld onttoverd. Die kille, rationele kant van mezelf ken ik maar al te goed. En mijn verlangen naar magie blijft. Ik wil zo graag geloven dat er zin schuilt in dit leven. En erachter komen natuurlijk wat dat dan is.”

“Hoe ga je met die spanning om?”

“Zoals met alle dualiteit in het leven: door te proberen die naast elkaar te laten bestaan, beide kanten voldoende serieus te nemen en niet te laten overheersen. Ze dichtert bij elkaar te brengen. Door als het over betekenis gaat, me toch, ondanks alle wetenschappelijke kennis, vol te laten raken door de transcendente ervaring van de verbinding. Eerst tussen mezelf en andere mensen en van daaruit mogelijk ook met iets hogers. En mezelf toe te staan die steeds weer verrijkende ervaring als een persoonlijke waarheid naast de wetenschap en misschien ook wel naast de religie te laten bestaan.”

“Naast de religie? Zou die verbindende ervaring ook juist de essentie van religie kunnen zijn?”

“Het lijkt zoveel gemakkelijker om vanuit jouw actieve belijden die religieuze verbinding toe te laten. Alsof mensen er bij jou dan geen moeite mee hebben. Terwijl ik ook getuige heb mogen zijn van jouw eigen worsteling daarmee. Maar mijn projectie van

Hij die een reden tot leven
heeft, kan vrijwel alle
levensomstandigheden verduren

Viktor Frankl

moeite die de ander kan hebben met een religieus begrip, zegt natuurlijk inderdaad eerst en vooral wat over mezelf.”

“En waar bestaat die moeite dan uit?”

“Als ik daar zo eens bij stilsta, dan komt daar diezelfde dubbelheid naar voren waar ik het net over had. Mijn verlangen naar iets dat groter is dan ikzelf, botst dan met mijn moeite met het godsbeeld uit mijn kindertijd. Het al dan niet ‘echt gebeurd’, of de vraag over het al dan niet ‘bestaan’. In mijn volwassen geloof vind ik het nog erg lastig om afscheid te nemen van die beelden uit mijn jeugd.”

“Beelden?”

“Eigenlijk om mijn boosheid toe te laten die ik in de kerk ervoer wanneer ik vanaf de kansel weer als zondig en machteloos werd weggezet, niets waard zonder de genade. Daar herkende ik me niet in, wilde ik me niet in herkennen. Dat riep verzet bij me op. Wat ik niet anders kon uiten dan door uiteindelijk niet meer naar de kerk te gaan. Terwijl ik op zondagochtend nog steeds en met weemoed naar de kerkklokken luister. Ik ben vooral bang om me over te geven aan een gemeenschap die voor mij zal bepalen wat goed voor me is. Dus houd ik afstand.”

“En hoe zit het met jouw eigen roeping?”

“Wat me in het begrip roeping vooral aanspreekt, is de moeite die elke profeet heeft gehad met zijn eigen roeping. En dus niet alleen met het gegeven van die moeite, maar vooral dat het in de verhalen ook zo aan ons is overgeleverd. Alsof het verhaal anders ook niet klopt. Het verhaal wordt niet mooier gemaakt. Profeet zijn is niet zo’n gemakkelijke opgave. Gehoor geven aan je roeping, je roeping leven, roept ook weerstand in je omgeving op. Mensen die jou kennen, kunnen misschien niet mee in de verandering. Kans op afwijzing ligt op de loer realiseer ik me zo.”

“Dat is een mooi antwoord, maar niet op mijn vraag...”

“Hoe het met mijn eigen roeping zit? Ik gebruik die term dus niet zo snel. Hoewel ik er wel gehoor aan

geef. En mezelf daarbij stiekem meer als zending dan als profeet zie. Ik geloof dat ik mijn roeping ten volle leef. In ieder geval op mijn werk, op dit moment. Ik ervaar een ruimte om mezelf te laten zien en horen die voor mij ongekend is. Hoewel ik ergens ook naar een groter podium verlang, vind ik er enorm veel bevrediging in om binnen mijn directe werkomgeving met thema’s als kwetsbaarheid en verbinding bezig te zijn.”

“Op je werk lukt het je om hiermee bezig te zijn?”

“En dan vraag je me eigenlijk hoe het me thuis lukt? Omdat een ware roeping geen onderscheid maakt tussen het zakelijke en het persoonlijke leven? Daar aarzel ik wat meer, merk ik. Ik moest dertig worden om erachter te komen dat ik graag kinderen wilde, veertig om erachter te komen dat ik niet alleen op mijn vader lijk, maar ook op mijn moeder, en vijftig om mijn neiging om me aan te passen om de ander te willen redden onder ogen te komen. In die crisis ben ik pas echt gehoor gaan geven aan mijn roeping, heb ik de consequenties van die keuzes pas ervaren. Dat was zeker niet er gemakkelijk. Wel bevrijdend. Al is het nog steeds soms een worsteling.”

“Keuzes en consequenties. We worden niet gedefinieerd door de ervaringen op onze levenslijn, maar door hoe we ermee omgaan?”

“Ja, en wat een inspirerende voorbeelden in de levens van Victor Frankl, Etty Hillesum en Edith Eger die in de Holocaust tot het uiterste beproefd werden. Hillesum overleefde de oorlog niet, maar ook haar boodschap blijft net als bij Frankl en Eger stralen van onze menselijke vrijheid om te kiezen hoe we ons verhouden tot onze omstandigheden. Ook en juist wanneer die omstandigheden onmenselijk en ontmenselijkend zijn. Waarbij ik me ook altijd weer ongemakkelijk voel trouwens, om hun voorbeelden aan te halen, door de enorme zwaarte van hun omstandigheden. Ik vrees dat ik het in hun situatie niet zou kunnen opbrengen. Ik merk ook dat ik er zo vol van ben, dat ik jou helemaal nog niet gevraagd heb naar wat jij eigenlijk onder roeping verstaat?”

“Ik was al benieuwd wanneer je het me ging vra-

gen, want is dat niet steeds wat ook jij en ik te doen hebben en te vaak ook vergeten: elkaar voorbij de aannname bevragen op de betekenis die we toekennen aan woorden, beelden? Roeping lijkt voor velen een besmet woord geworden, maar een krachtiger woord voor gehoor geven aan wat jij in het leven te doen hebt, jouw unieke weg, is er voor mij eigenlijk niet. Het gaat bij roeping over weten wanneer je werkelijk geroepen bent, wanneer wat je doet in overeenstemming is met wie je werkelijk bent; signalen leren verstaan, tekenen kunnen lezen. Het is verbonden zijn met een dieper doel en een passie en verlangen om een betekenisvolle bijdrage te leveren aan jouw wereld. Het gaat dan over in contact zijn met je intrinsieke waarden en doelen die alle terreinen van je leven beïnvloeden. Nick Craig heeft het over 'purpose'. Roeping is daarmee verre van slechts een religieus begrip voor mij, maar een uitnodiging die het leven ons doet, van levensbelang dus. Het is werkelijk 'ja' leren zeggen, vanuit je eigen kern."

Anker

"Wanneer was voor jou betekenisgeving zo van levensbelang?"

Het is weer even stil. Toch is het een andere stilte dan voorheen. Geen spanning. Wel een gedragen stilte, als een heilige ruimte waar we ons samen in bevinden. Het verkennen van dit thema brengt ons dichter bij onszelf en dichter bij elkaar.

"Op het moment dat ik dacht mijn roeping ten volle te leven en in het klooster was ingetreden."

Hij formuleert eerst weer langzaam, aarzelend bijna. Om dan met stemverheffing te versnellen. *"Ik was volledig bereid zo de mens te dienen op de meest verheven manier die ik ken. Ik had alles achter me gelaten en had mijn leven radicaal ten dienste gesteld aan mijn roeping. En toen kwam ik erachter dat ik nog nooit zo eenzaam geweest was als op de plek waar ik spiritueel de diepste verbinding had verwacht. Het was een donkere periode waarin*

tegelijktijd zo veel licht naar binnen kwam."

Een korte pauze en dan met zachte stem.

"Ik was in paniek en aan diepe twijfel onderhevig over mijn roeping nu bleek dat ik de verkeerde invulling had gekozen."

"De verkeerde invulling?"

"Ja, want de behoefte en het verlangen bleven onaangetast, de richting bleef onveranderd, maar kreeg een andere invulling."

"Wat hielp je in die tijd om je roeping trouw te blijven, terwijl alle zekerheden op losse schroeven waren komen te staan?"

"Onder meer muziek – ik denk aan de symfonieën van Bruckner en Mahler –, poëzie – Rilke hielp me door menig donkere nacht – en de aanwezigheid van vrienden. Maar heel sterk denk ik ook aan de liefde en het vertrouwen van mijn vrouw, die ik in die periode leerde kennen. Zij is voor mij een anker dat mij op mijn plek weet te houden."

"Een secure base."

"Zeker een secure base. Hoewel ik dat concept in die tijd nog niet zo kende. Maar ik heb toen wel ten diepste ervaren welke helende werking er uitging van die veilige nabijheid die tegelijkertijd me zo scherp uitdaagt om te doen wat ik te doen heb. Mijn echtgenote gaf me ook het vertrouwen om uiteindelijk voor mezelf te beginnen."

Veerkracht

"Knap hoe je in die periode je leven weer in eigen hand hebt genomen, waar heb je de energie vandaan gehaald? Wat ik zelf zo moeilijk vind bij verlies, is juist om die energie op te brengen om betekenis, die ook verloren is gegaan, opnieuw op te bouwen, te reconstrueren. Om juist in de rouw mijn veerkracht aan te spreken. Hoe doorbreek ik die cirkel? Hoe deed jij dat dan?"

"Dat is de essentie van secure bases. Ik heb meer dan ooit in mijn leven vanaf die tijd een tegenna-

tuurlijke keuze gemaakt om mijn kwetsbaarheid te verkennen en die te delen met mensen en om hun ook toe te staan dichterbij te komen, me steeds meer te laten raken en bevragen. Dat is ergens voor mij een proces van zelfontleding, van rücksichtslos voorbij mijn drama en 'getrut' te geraken. Te zien waarin ik patronen van strijd herhaal die me vasthouden op een plek waar ik niet wil zijn en tegelijkertijd het zwaard te durven hanteren voor waar ik naar op weg ben. Ik ging het klooster uit en nam twee besluiten waar ik dagelijks trouw aan probeer te zijn. Ik maak een succes van mijn relatie en van mijn werk en kom daarvoor alles onder ogen wat ik aan heb te kijken, hoe pijnlijk het ook is, hoe vaak ik het ook te doen heb."

"Een grote uitdaging dus om van (ogenschijnlijke) secure bases afscheid te durven nemen en nieuwe te vinden om met werkelijke vreugde verder te leven?"

"Inderdaad. Die heb je nodig om je levensverhaal onder ogen te komen en achter het verhaal te kijken dat je altijd al vertelt. Om dieper te kijken. Om gebeurtenissen in een nieuw licht te kunnen zien, van-

uit het perspectief van nu. Het enige dat je namelijk echt kunt veranderen, is je verleden."

"Dus ons artikel voor *PsychoSociaal digitaal* gaat over roeping, denk ik. Zullen we de lezers ook vragen naar wat hun roeping is, en hoe ze die leven?"
"Zullen we!"

Referenties

- Craig, N. (2018). *Leading from purpose: Clarity and confidence to act when it matters most*. London/Boston: Nicholas Brealy Publishing
- Eger, E. (2017). *De Keuze: Leven in vrijheid*. Amsterdam: Bruna.
- Frankl, V. (2011). *De zin van het bestaan: Een inleiding tot de logotherapie*. Rotterdam: Ad Donker.
- Hillesum, E. (2014). *Het verstoorde leven: Dagboek van Etty Hillesum 1941-1943*. Amsterdam: Balans.
- Wielink, J. van, Wilhelm, L., & Geelen-Merks, D. van (2017). *Professioneel begeleiden bij verlies*. Amsterdam: Boom.

Jakob van Wielink & Leo Wilhelm

Jakob van Wielink is internationaal opleider en begeleider in (persoonlijk) leiderschap, en partner van De School voor Transitie. Hij is als executive coach verbonden aan het (Advanced) High Performance Leadership Program van professor George Kohlrieser aan IMD Business School (Zwitserland). Tevens is hij stafid van het Portland Institute for Loss and Transition (VS) dat onder leiding staat van professor Robert Neimeyer. www.deschoolvoortransitie.nl

Leo Wilhelm is leidinggevende en coach met ervaring in het bedrijfsleven en bij de rijksoverheid. Hij is als adviseur verbonden aan De School voor Transitie en coauteur van meerdere publicaties rondom verlies en transitie. Leo is gecertificeerd rouwbegeleider, heeft jarenlange ervaring in een hospice en werkt met individuele en groepsgerichte ondersteuning bij verlies en transitie. www.deschoolvoortransitie.nl